

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

NASILNI ETNIČKI SUKOBI-PROBLEM ZA GLOBALNU BEZBJEDNOST U 21.VIJEKU

Analize etničkih sukoba i njihovih uzroka nije dovoljno posmatrati samo na nivo nasilja u sukobima, na što se pažnja obraća u većini analiza, već u svakom slučaju primarno treba usmjeriti pažnju prema subjektima sukoba, njihovoj motivaciji i činocima koji ih upućuju ili u eskalaciju koja će dovesti do izbivanja nasilnog sukoba, ili u postizanje kompromisa koji će otvoriti vrata mirnom rješenju sukoba. Ova pitanja pokazuju i izuzetnu kompleksnost ovog velikog problema u svjetskim razmjerama, pa se stoga objašnjavanje etničkog sukoba, njegove dinamike i njegovih posljedica ne može svesti na neko pojedinačno objašnjenje.¹ Najjednostavniji pristup proučavanju etničkog sukoba predstavlja usmjeravanje pažnje na neke empirijske fakte koji se kao činoci mogu vidjeti u cijelom nizu etničkih sukoba, time se zapravo zanemaruje činjenica da je svaki etnički sukob jedinstven i da u objašnjavanju njegovih uzroka treba napraviti pomak od čisto materijalnih činilaca prema identitetu etničke zajednice i njenoj ulozi u izbivanju i rješavanju etničkih sukoba. Dakle, **može se reći kako je ključno pitanje koje se treba razjasniti u**

¹ Gurr T. R., *Minorities at Risk, A Global View of Ethnopolitical Conflicts*, United States Institute of Peace Press, 1993.,

proučavanju etničkog sukoba uloga etniciteta i etničkog identiteta u izbijanju i rješavanju ove vrste sukoba, odnosno predstavlja li on odlučujući faktor, samo sredstvo koje političke elite koriste za mobilizaciju masa radi ostvarivanja nekog njihovog interesa, ili odgovor uključuje oba faktora. U skladu sa ovim pogledima, određene odgovore daje konstruktivizam kao pristup proučavanju međunarodnih odnosa i međunarodne bezbjednosti. Različiti pristupi unutar konstruktivizma usmjereni su između ostaloga na proučavanje identiteta kao faktora u socijalnim interakcijama koje čine osnovu u definisanju dinamike međunarodnih odnosa. Jedno od pitanja povezanih sa problemom etničkih sukoba je **povezanost globalizacije i etničkih sukoba**. Globalizacija se primarno povezuje sa njenom ekonomskom dimenzijom, odnosno, grupom procesa koji vode do integracije ekonomskih aktivnosti koje prelaze geografske granice.² Ovo se često tumači kao istorijska, a posebno se ističe tehnološki faktor kao bitna odrednica globalizacije. Međutim, kulturološka dimenzija procesa globalizacije je područje koje se sve više razmatra u povezivanju globalizacije i etničkog sukoba. Tako teorije poklapanja navode kako jačanje globalne integracije robe i kapitala prati širenje ideja i vrijednosti koje ulaze u društvene sisteme koji su do sada bili relativno nezavisni, te nastoje dovesti do njihova ujednačavanja sa drugim sistemima.³ Polazeći od ove teze, razni teoretičari navode kako konvergencija vrijednosti između ostalog dovodi do nametanja zapadnih vrijednosti kojima se dio svijeta odupire. U različitim tumačenjima navedeni sukob dovodi do obnove primordijalnih identiteta u etničkim grupama, a time i do nasilnih etničkih sukoba. Navedena logika se nalazi u pozadini Hantinktonove teorije o sukobu civilizacija, odnosno Kaplanovih teza o drevnim

² Više vidjeti u: Prakash A., and Hart J. A., *Globalization and Governance*, Routledge, London, 1999.,

³ Reich S., *What is Globalization? Four Possible Answers*, Working Paper 261, Helen Kellogg Institute for International Studies, 1998., pp.78

sukobima koji ponovno izbijaju na kraju 20. vijeka u nekim dijelovima svijeta. Ovakva tumačenja sve više postaju predmetom akademskih diskusija širom svijeta, ali činjenica je da globalizacija kroz veliko povećanje mobilnosti i brzine kretanja robe i kapitala izazvane, između ostaloga tehnološkim napretkom postignutim u 20. i 21. vijeku, dovodi i do pojave novih nadnacionalnih legitimnih subjekata u međunarodnom sistemu, gdje poslovni subjekti poput multinacionalnih korporacija, ili transnacionalne institucije civilnog društva sve više preuzimaju primat. Istovremeno, uz ove pozitivne posljedice javlja se i negativna strana procesa globalizacije, a to je zapravo sukobljavanje globalnog i regionalnog odnosno, bolje rečeno regionalnih činilaca, što zapravo treba da predstavlja osnovu i za razumijevanje etničkog sukoba. Jedna od posljedica globalizacije je i jačanje regionalne saradnje koja dovodi do procesa političkog, ekonomskog i bezbjednosnog regionalizma, odnosno stvaranja različitih regionalnih predaka. Premda se proces regionalizacije najčešće veže primarno uz njegovu ekonomsku dimenziju, sve više se ističu i politički te kulturološki aspekti regionalizma. To je vidljivo u definicijama koje prevazilaze regionalno povezivanje kao djelovanje grupa zemalja koje su geografski smještene na istom području i usredsređene na određenu regiju kao političku zajednicu u kojoj članice dijele neke zajedničke norme i vrijednosti. Stalna interakcija država, ali i nedržavnih subjekata u regiji jača te vrijednosti i norme prema stvaranju određenog regionalnog identiteta. Ovo prošireno poimanje regionalizma vidljivo je u definiciji regije kao područja u kojemu članice do određenog stepena dijele društvene i kulturne vrijednosti, zajedničke ili slične političke stavove prema drugima, određeni stepen političke

međuzavisnosti koja se postiže kroz razvoj zajedničkih institucija, te ekonomska međuzavisnost.⁴

Kako se u kontekstu globalizacije i regionalizma javlja etnički sukob? Iz navedenih razmišljanja o regionalizmu vidljivo je da se ključni naglasak stavlja na formiranje identiteta, uključujući i pripadnost određenoj etničkoj grupi. Ovi identiteti mogu biti ugroženi procesima globalizacije i regionalizacije. Kada se to prenese na područje etničkog sukoba, uzroci sukoba mogu se tražiti u ugrožavanju posebnih identiteta unutar jedne nacije, odnosno sukobljavanja identiteta koji dijeli većina stanovnika sa identitetom određene manjinske etničke grupe. Bez obzira kakvo objašnjenje njegovih uzroka odabrali, ostaje činjenica kako **nasilni etnički sukob ostaje prijetnja miru, stabilnosti i prosperitetu** u mnogim dijelovima svijeta, te shodno tome i **problem za globalnu bezbjednost u 21. vijeku.**

Kako etnički sukob predstavlja prijetnju ne samo za države koje su njime zahvaćene, tako je prijetnja i za susjedne države gdje može doći do prelijevanja sukoba, (vidjeti dio o ljudskim pravima) on i dalje ostaje u centru pažnje različitih subjekata međunarodne zajednice, od globalnih sila, regionalnih sila i drugih država do međunarodnih institucija, koje često u pojedinim sukobima ove vrste imaju i vlastiti interes. Takođe, posthladnoratovsko iskustvo pokazuje kako pretpostavka prema kojoj su etnički sukobi uglavnom unutrašnje pitanje neke države više nije održiva. Mogućnost da etnički sukob unutar jedne države bude detonator koji će podstaknuti širenje ovih sukoba i na susjedne države stalno raste. Ova dimenzija prisutna je u nizu slučajeva, kao npr. strah koji je bio prisutan tokom NATO intervencije na Kosovu da će se sukobi proširiti i na područje Albanije i Makedonije.

⁴ Više o ovom vidjeti u: Barić R., *Regionalizam i regionalna sigurnost u novom geopolitičkom poretku*, magistrski rad, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2008.,

Ova činjenica takođe, pokazuje rastući uticaj etničkih sukoba na međunarodnu bezbjednost. Etnički sukobi još će dugo biti prisutni na području međunarodne bezbjednosti, ali razumijevanje procesa njihovog nastanka, razvojne dinamike i posljedica omogućuje u budućnosti znatno efikasnije djelovanje u njihovoj ranoj prevenciji i otklanjanju posljedica. Sve veći negativni utjecaj etničkih sukoba za nacionalnu bezbjednost pojedinih država, ali i za evropsku bezbjednost, uvjetuje intenzivno traganje za odgovarajućim politikama i potrebama njihovog regulisanja. Pitanje etničkih sukoba nalazi se na dnevnom redu međunarodne zajednice već stoljećima. Oni su istodobno i unutrašnji problem za veliki broj država koje su ga morale ili ga moraju rješavati, rjeđe iz vlastitih razloga, a mnogo češće potaknuti širim okolnostima. Analiza etničkih sukoba u Evropi pokazuje važnost rješavanja položaja etničkih manjina za preveniranje etničkih sukoba. Unatoč tome, problemi etničkih manjina ostali su u biti neriješeni na međunarodnoj razini. U evropskom bezbjednosnom sistemu u nastajanju, pojavljuje se pitanje je li moguće izbjeći etničke sukobe kao najveći izvor ugrožavanja evropske stabilnosti i bezbjednosti. Ako se ostvari pozitivan razvoj unutar procesa kooperacije, ekonomskih veza i političkih integracija između evropskih država, postoji mogućnost uspješnoga korištenja novim modelom evropske bezbjednosti i preveniranja etničkih sukoba.

Drevna mržnja različitih etničkih grupa mora se prevazići.